

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annvæ Litteræ Provinciæ Philippinæ Societatis Iesv Anni 1606.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69662](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69662)

ANNVÆ LITTERÆ
PROVINCIAE PHILIPPINÆ
SOCIETATIS IESV

Anni 1606.

Vmerat hæc Prouincia Philippensis
tres & nonaginta Socios: ex his tri-
ginta septem sunt sacerdotes, Scho-
lastici viginti tres, sex & viginti Co-
adiutores temporales, reliqui Tiro-
nes. Continet vniuersa prouincia Collegia duo cum
Hispanorū Seminario: Sedes vero sex, duob. etiam
Indorum Seminarijs adiunctis. In Manilensi Colle-
gio cū Seminario quatuor supra quinquaginta e no-
stris commorantur, è quibus tredecim sunt sacer-
dotes, tres & viginti Scholastici, Adiutores 11. Noui-
tij vero 7. è quib. Scholastici tres recensentur. Duo
Theologiæ Professores, vnus Philosophiæ magister,
alter grāmaticæ. Theologiæ autē auditores nouē, 11.
Philosophiæ; duo Grāmatices. Ex his tres Seminario
præfuerunt sacerdos cū duob. Fratribus, Adiutore
altero, altero Theologo. In Antipolitana Sede tres
sunt Patres, totidem adiunctis Fratribus, in Silanēsi
duo Sacerdotes. In Zebuano Collegio tres Patres
cum quatuor Fratribus, ex his Sacerdos cum Fratre
Oëtoniensi missioni adfuit. In Dulachienti, quod
Collegij nomen tantum, Sedis vero rem habet,
quatuor habitant sacerdotes, duoq; Fratres & Se-
minarium. In Carigarēsi Sede tres Patres cum duo-
bus Fratribus: adde Patrem Superintendentem. In
Boholana tres item sacerdotes, Adiutoresq; duo cū
Seminario Indico, in Tinagonensi Patres quinq; cū
duob. Fratrib. Admissi in Societatē duo Scholastici
cum

cum Fratre Coadiutore. Reuersus est Roma Pater Petrus Chirinus Procurator cum vno sacerdote, quinq; Scholasticis, ac duobus Coadiutoribus.

Mortuus est pater Christophorus Cerecellius quarto idus Augusti. Is patria erat Senensis, Romæ in Societatem adscriptus. Studuerat Philosophiæ ac Theologiæ. Sacerdotio initiatus Tagalenfibus Indis operam dare cœpit hoc eodem anno, patri animi demissione sui que contemptu; vir patiens ac humilis raptus à Deo, breui interuallo expleuit tempora multa, illi placens cui inseruierat.

MANILENSE COLLEGIVM.

ADhuc & nos sub spe ac metu: quantumque illa addit animi, tantum hic incutit terroris: fauerat illa hoc anno, gloriosa nostris de Malucensi regno parta victoria: sed obfuit ille, repentino optimi ac præstantissimi Mahilensis Gubernatoris interitus: illa Mindanaenses cõmunes hostes, priori victoria profligandos sperabat; hic vero posteriori morte audaciores futuros timet.

Perrexit superiori anno noster Gubernator insigni Hispanorũ classe stipatus ad bellum, voluit tamen, Malucenses Insulas expugnaturus, aliquot è nostris secum mitti: & quidem missi sunt quatuor, è quibus tres fuere sacerdotes, omnes ex Indica Prouincia, qui ad nos appulsi ob factã in suas sedes irruptionẽ ab Olandensibus hæreticis, nobiscũ etiã sunt hoc anno versati. Missi ergo summo fuerunt bono vniuersis, Gubernatorem consilio, aliorũ ordinum viros exemplo, duces ac milites verbo, ope ac industria miseros, infirmosq; iuuerunt, eximio vbiq; verẽ religionis odore relicto. Postquam autẽ,
Deo

Deo dante, victoriam sunt nostri haud magno periculo cōsecuti; data est statim Patribus à Governatore antiqua eorū Ecclesia, quæ à Dino Paulo nomē habet, quæ cum in præcipua Terrenatensi Insula sit sita, præcipuam etiam inter reliquas illam efficit Sedem. Qua in re cū Patres ipsi de omni euentu Paternitatem veram sint facturi certiores, ijs omnibus, quæ ibi acciderunt, prætermisis, ad nostra tantummodo breuiter narranda, me ipsum impendā.

Redijt ergo victor Governator, nostraq; Silanēsi domo haud exigua lætitia visitata, Manilam ingressus est ouans: vbi paulo post Deo gratus, illi gratias exhibere voluit in nostro templo, præuia tota vrbe, clero, religiosiq; ordinibus, qui omnes non minori pompa, quā animi gratulatione gloriosum sunt principem, eumque humilem sociati: ibi rite decantato solemnī sacro, concionem habuit graue Episcopus Segouiensis, qua in re vtriusq; Principis patuit animus in nostrum ordinem. Sed lætitiā hanc turbauit subsecuta post quindecim dies Governatoris nobilis mors, qui scripta nobis Epistola sensu plenissima, nostrorū se sacrificijs, precibusq; moriens commendauit. Sed iam propius accedamus. Tirones altera anni parte Manilæ sunt cōmorati, altera vero apud Antipolum: vtrobiq; cum fœnore, nec minori propriæ perfectionis studio vacant, quam alienæ desiderio.

Sacerdotum vero ministeria cum Hispanis, Indisque aucta sunt alterius sacerdotis lingua, quam Malaiam vocant (hoc præcipuum inter Mindaenses Patribus emolumentum, eorum linguam ediscere, captiuitatis suæ non exiguum trophæum) quæ
cum

cum sit inter Manilensia mancipia frequens, haud parum illis profuit, tum reliquo anno, tū præcipue quadragesimali tempore, quo maior esse solet uel forum concursus ad salutarem pœnitentiã. Porro Pater idē Seminario D. Iosephi præest, è quo scholastici duo Societati nostro dedere nomen, æ multo relictis, qui cum nostrorū disciplina imbuantur, fructuosiore in studijs, firmiores in ijs, quæ ad salutem expectant, esse solent, maiorisq; culturæ fructus referunt non spernendos.

Sed dum suo quisq; operi insudat, ecce hora ferena. Patre Rectore Collegij in maximo Templo exhortationem habente de sanctissimo Christi Domini corpore, infra Octauã eius diei, quo ãniuersa eius celebris est memoria in Ecclesia vniuersa; accessus repente ignis, cui mirum in modū subiaceret haec tellus, tum ob tabulatas, arundineasq; domos, tum etiam ob furētes ventos, qui accenso igni associati suo flatu per obiecta quæq; incredibili impetu bacchantur. Ignis ergo non longe à nostra domo furētes plures repente vorat domos; sed dum iam expectatur Collegio appulsurus, flante (quæ Deibenedicta fuit) alio vento aliò pergit, flagrās vrensq; nostrorū Collegio nostrisque domibus intactis, plures deuorat ades, Augustinianensiq; insigni domo, Diuinaque Potentiana Collegio absumpto. Nec in alio ignis discrimine defuit nobis Deus, dum paleis incensis vrgente vento, nostra in horto quodam domus proxima igni, periculo libera euasit, vnde nec ambulata cessit, nec ignis, pellente vento, illam absumere valuit. Sed licet liberi ab igne perstreperente euaserimus, non tamen euasimus aquam, quæ aper-

tam quodammodo domum pluuiali tempore petens magno fuit nostris incommodo: In causa fuerant ablatae propter ignem à tecto paleae, quibus domus hæc magna ex parte tegebatur: quare factum est, vt male regulatam domum penetraret imber, qui nobis nostrisque rebus non semel offecit.

Nostrorum autem animus in vtroque periculo firmus, tertium etiam frequentis terramotus superauit, Diuo Polycarpo Patrono, (cuius sacras reliquias sacellumque habemus domi) nos urbemque tutante, quæ iam missis paleis tegulas adhibet domibus, cautior in futurum. Porro tribus elementis agitati, haud quarto liberi omnino, tutique seruari sumus: quia tamen pro consueto hoste habetur ventus, non adeo nos terret in vrbe, sicut in mari assolet, vbi nauigantes nullo alio tutamine quam diuino, ingruentes superant tempestates.

¶ Sed & nostrorum opera in graui quadam perturbatione sedanda enituit, quæ haud modicum tum Hispanis periculum, tum Iaponensibus detrimentum minari visa est. Iaponica gens armis assueta magis quam paci, dum hîc mercaturæ vacat, moræ studens diuturniori, quam Manilensibus placebat: factum est, vt oblato inter Hispanum satellitem, ac Iaponensem hominem, graui dissidio, is à nostro milite breui interuallo necaretur, dumque hæc à paucis incaute patrantur, maioris interim crescunt causæ dissidij: Iaponenses etenim,

etenim,

etenim, socio interempto, arreptis statim armis accurrunt celeres, in vindictam ne, an in defensionem, ambiguum adhuc; Hispani vero coniurationem suspicantes, furore actos Iaponenses perdere tentant, antequam audeant maiora. Ecce parua scintilla contempta magnum excitat incendium. Accurrunt undique nulla acie instructa, qui adiuuent socios, hostes comprimant, dissidentes saltem concilient: adfuit etiam Mauilensis Collegij Rector, qui mox iratos Hispanos coërcet, mox Iaponenses adit, ne irumpant, monet vt se in propria vrbiq;ue proximas ædes recipiant, eosdem ad petendam veniam inuitat, nostros vero ad clementiam impellit, militarem illum fuisse furorem, popularemque tumultum, non coniurationem. Sed Hispanos ira mouet magis, Iaponenses autem furor agit, vtrique consentiunt ad bellum, nec tamen desistit Pater, donec suadeat Hispanis, vt se ad opportunius tempus seruent, Iaponensibus vero insinuat vt cautius agant, neue sint in posterum pacatis Hispanis offendiculo: Dein Patrem Ministrum mittit, qui cum Iaponensibus pernoctet, ne aliquo sinistro consilio suscepto, à recto desistant; tota tamen nocte laborat ille cum Sacerdote quodam ex Franciscana familia, sub quorum disciplina sunt Iaponenses. Sequenti die accedit illic nostris alter, Iaponenses adhuc dubios terræ Hispanorum potentia, eorum milites ad futurum discrimen paratos ostendit, tormenta bellica parasse; suadet, ne se tanto periculo opponant, quin & arma exhibeant vt Hispanis petentibus, monet, manusque vt dent, inuitat, nullum discrimen metuere.

tuentes, nec frustra. Deo namque bene fauente optatum tandem ad exitum perducta res est. Sed sequenti adhuc nocte, prope Iaponensium ædes repentino incendio flagrare incipiunt nonnullæ eorum domus, visoque igne idem Pater, qui in propinqua nostra æde tunc temporis morabatur, accurrit velox, Iaponenses que insidias suspicantes, missumque à nostris illum ignem (qui casu accensus est) arbitrantes ad suorum interfectionem, sedauit iterum, nostros haudquaquam talia fuisse machinatos probat, verbis reque facit palam, Deoque bene fauente, rem totam nouum periculum minitantem iterum componit, inito vtrinque foedere, amicitiaque veteri iterata.

Iam vero, hoc fugato periculo, aliud mox ciuium animos perturbauit: ventura scilicet aliquot Iaponensium millia, quæ insulam quandam nostris hisce Philippinis proximam, Formosam nomine, expugnatura erant. Verum licet in Iaponia hæc agerentur ob mercaturam potius exercendam cum Sinensibus quàm ob bellum cum nostris ineundum Iaponenses tamen ex militibus mercatores, imminenti nos metu liberarunt. Quare nos hinc commorantes spes sæpè, sæpius vero metus agitat, nec mirum, pluribus namque iisque gentilibus, vallati nationibus, exigui numero, assiduo ferè concutimur metu, sed nec spe frustramur, ad futurum nobis vbique Deum, qui & nos exiguos seruet, hostesque licet plurimos contineat ne perdant, seu fuget ne auideant.

Sed neque hoc satis: pacatis namque Iaponensibus,

Q

sibus,

sibus, Mindanaenses antiqui hostes haudquam ab incepto iam dudum facinore destiterunt. Continuerant namque se ad tempus ab armis, Patre Melchiore Vrtado (de quo infra) suadente. Moxque victis Malucensibus, non parum territi, se ad pacem aptabant: at vero audito nuncio, diem extremum clausisse Philippinarum Insularum praestantissimum Ducem; armata denuo classe, quidam ex illis haud magni nominis, Pictas iam pluries expugnatas Insulas petiere, non sine Christianorum damno nostrorumque periculo, de quo in Dulachienfi Sede. Nunc autem lubet breuiter exponere, quicquid actum sit apud Mindanaenses cum Patre Melchiore Vrtado, Fratresque Didaco Roderico in ea, quam ad eosdem, Manilensis praefidis, urbisque nomine, susceperunt expeditionem, ad quam ut legati missi, uti captiuum habiti, uti liberi tandem aliquando euasere. Porro haec ipse Pater ad me de suo itinere, commoratione, redituque perscripsit.

Ut iniuncto muneri faciam satis, teque uti patet est, de mea Fratrisque Didaci Roderici reuerentione & Mindanaensi Insula faciam certiore; ad maiorem Domini gloriam, mei que ipsius contemptum, hanc scribo epistolam, breuem illam quidem, quantum rei ipsius opportunitas exigat, non tamen oblongam, sicuti reuera temporis longinquitas varijque euentus postulabant.

Quare praetermissis maris iniurijs, quibus nauigantes quique, etiam nolentens laceffuntur, initium ab ipso nauigationis fine sumam. Pecuenimus ergo ad Mindanaensem fluvium maximum

ximum, ibique à principibus Indis excepti primò sumus magna lætitiæ significatione, quæ quidem aucta delatis à nobis Regijs donis tamdiu duravit, quandiu eorundem lenitus animus ad priorem reuersus est duritiem: munera namque, vti aiunt, durum quodcunque emolliunt, sed nullo vnquam sapore nigra Æthiopsis cutis albescet.

Paulo post omnes quicquid fictum intus latebat, fecere palam. Pacem quam inierant nobiscum verbis, opere ipso fregerunt: primo namque Silonga (is est Mindanaensium quasi Rex & antesignanus, nisi illum tyrannum voces) per fallaciam, quæcumque ferè ad captiuos redimendos mecum attuleram, arripuit hoc consilio, ne quisquam illa prius à nobis auferret, solum apud nos remansere exigua quædam, quæ vix satis erant ad victum comparandum ad tempus.

Nec multo post, eo ipso die, quo duobus antè annis è Dulachienfi Sede captus captiuus primum factus sum; nostram adiit domunculam dux is à quo captus fueram, nullaque reinuenta, quam secum abstraheret, iussit vt me aptarem ad iterum nauigandum, futurum iterum captiuum Regis Malucensis, ea tantum de causa, quod pro me nondum illi solueram pecuniæ loco, tormentum bellicum, quod quidem attuleram, sed haud talem, qualem ipse exoptabat.

Q 2

Tandem

Tandem minis solummodo illatis contentus, secum detulit Hispanos aliquot homines, qui etiam capti ac captiui apud me alebantur, præ commiseratione potius, quam facultate; à quibus cum certior factus nosset nos non exigua inopia laborare, nullumque argentum possidere, illos iterum ad nos misit.

Post hæc soluente Hispanica classe Malucum versus, ipse Regius Gubernator D. Petrus de Apuna aliquot stipatus triremibus, illuc ad fluminis Mindanaensis oram (recto prætermisso cursu, non sine classis periculo ob aduersos ventos) nauigauit, tum ut in initum cum Mindanaensibus fœdus stabiliret, tum etiam ut nos inuiseret pro captiuis habitos: Illi vero è conuerso, non solum non rependunt amoris vices, quin potius nec inuisunt visitantem Principem, nec per litteras salutant, sed ad superiora fluminis aufugiunt infidi: interim præstolatur ibi aliquã diu illos patiens Gubernator, nec apparent: quo viso mittit triremem, quæ flumen ingressa exploraret loca, animosque meque simul cum socio, exhibito altero bellico tormento pro redemptione, secum inde auferet. Hoc audito, iterum me Silonga metuens satellitibus custodiendum tradit, illud vsurpans, eundem futurum vtriusque exitum. Imperat ut scribam Hispanis Epistolam, qua moneat illos, ne accedant: imperio celsi, sed nec sibi placens petijt ut illi significarem, quidnam opportunius censerem faciendum? asserui illud optimum, obtemperare Gubernatoris voluntati, eumque inuisere ad oram fluminis præstolantem: paruit ille,

ille, duabusque aptatis nauiculis, alteram conscendit, alteram & ipse conscendi, sed licet cito cursu, citiori nauigarunt Hispani Malucum versus : illi namque Silonga non comparente, Indo cuidam tormentum exhibent bellicum, nulloque læso recessere, relicta tantum Gubernatori Epistola, illac (peracti bello Malucensi) vela iterum daturi. Interim Mindanaenses falso nuncio, seu suspitione tacti, velle nos Silongæ illudere, nostram pauperem domum cum vniuersa re diripiunt. Reuertens vero Silonga ad suos, facilè Hispanorū fidē agnouit, qui pro glandibus tormenta suis dedere hostibus, quique direptionem, furta, incendia, rapinas, occisionesque fuerant experti, nunc facili negotio Mindanaensibus superiores, nec minimū quid damni aut læsionis machinati sint : vnde sapius illud habebat in ore, Hispanos licet sin Capres (gentilico nomine illos compellans, eò quod Sanctorum Imagines adorent) veritatis tamen esse amatores, ac datæ fidei cultores integerrimos. Interim se præparant ad futurum bellum, conscientia potius negatæ fidei, quam Hispanorum metu perterriti: muniunt oppidum præcipuum, tum ligneo muro, tum aperto fluminis riuulo : ego vero iterum iam captius nec moueri loco valebam, nec aliò (vti antea) incedere, quin aliquando petitus sum ad mortem, quam facile attulisset Sinensis quidam, qui de nobis male obloquebatur, si illi concessum a Mindanaensibus fuisset, qui non semel inito consilio nos etiam confodissent, vti pro certo cognoui, nisi nos seruasset Deus : cuius consilij participes facti qui no-

Q3

biscum

biscum remanserant Hispani, arrepta fuga ad oppida quædam amica se contulere, ne nobis in morte socij fierent, quam timebant. Sed factum deinde est, ut odium hoc in amorem conuerteretur, quique nos expetebant ad necem prius, postmodum ad salutem custodiebant, hoc sibi persuasi, nihil mali passuros se ab Hispanis, nobis apud illos versantibus: sicque recedendi facultatem verbis differebant, opere veropenitus denegabant, eoque magis, quod certo nuncio cognouerunt, victos à nostris Malucenses Kalendis Aprilis, insigni potitis Hispanis victoria, quam Mindanaenses haudquam suspicabantur futuram. Sed haud multo post delatæ illuc ad me sunt Gubernatoris Manilensis epistolæ, quibus monebar, ut quamprimum possem, inde recederem Manilam rediturus, Mindanaenses visis epistolis, certioreque facti de nostrorum victoria, Malucensique Rege vna cum nobilissimis Terrenatibus, capto, territi, cesserunt tandem, factaque discedendi potestate; vbi primum potui, nauticam conscendi cum socio, eo ipso die, quo celebris est Beati Parentis nostri Ignatij memoria: qui tamen nauigaturis nullum aderat velum, duobus præstolati sumus diebus Indum, qui missus illud ad nos deferret rediens, sed instante nouo nuncio, nos iterum euocandos, papilionibus pro velo vsi sumus; his ergo vsi velis, quibus antea contra culices, quibus hæc terra scætet, vsi eramus; non assueto maris tractu, propter hostium pericula, vela ventis dedimus securiores,

riores. Factumque est, vt tunc ex hostium manibus erepti rectum cursum habuerimus, quem quidem haud tenuissemus, si aliquantulum præstolati, nuncijs de morte nostri Gubernatoris, quæ iam Manilæ acciderat, interfuissemus.

Quare eo tempore fumus Manilensem urbem ingressi, quo de reuersione nostra spes erat fere nulla. Audito tamen nuncio de Gubernatoris obitu, citiori cursu mare hoc traiecimus non sine periculo, proiecto prius in mare victu, iisque rebus, quas nobiscum è Mindanaensi ac Boholana Insula detuleramus: ibi namque excepti fuimus à nostris perhumaniter, pluribus ad iter necessarijs exhibitis: Eoque impetu ferebantur aquæ, vt quæcunque adueniens vnda vltima putaretur. Sed nec exigua bene de Deo merendi occasio in hac seu legatione, seu potius captiuitate exhibita nobis est: nonus is mensis erat, quo res nostras abstulerant hostes, nosque haud in modica egestate versabamur, adeo vt visa necessarij victus penuria, non semel ipsa Silongæ soror, præ commiseratione lachrymas fuderit, quæ etiam nobis recedentibus, oblato ad victum argento aliquo fauit: nec defuere captiui captis nobis, quin & ipsi hostes adfuere vtcunque, eo præcipuo tempore, quo populari furore res nostra tota deperdita est.

Quadam etiam nocte euocatus ab infirmo captiuo, eoque Christiano, vt ei in suo mortis periculo

Q 4

adessem

adesset. Frater Didacus, demersa exigua eius nauicula, non minori sui ipsius periculo, quam ingruentium Crocodilorum numero, sed Deo uolente euasit periculum, non tamen pluuiam, qua satis madidi, omni alio indumento carentes noctem trans egimus laboriosam. Sed ut quid hæc refero gloriose? Si quid (quod modicum quidem illud est) vel cibo laborauimus, vel vestitu caruimus, vel alio quocunque mortis periculo territi, seu circumvallati fuimus aliquando: quot nobis Deus ipse vel beneficia contulit, exhibuit munera, vel dona largitus est? Labores, si qui fuere, supra debitum compensauit, fugauit tristitiam omni nos lætitia cumulans; pericula funditus atcens, nostris nos reddidit incolumes, tutos que seruauit. Sed quid? in ipsa Mindanaensi Insula nobis adfuit cumulatissime, deditque ut ei in aliquo famularemur intrepidi. In Dapitano oppido, grassante peste, baptismo nonnullos ablui, è quibus infans illo suscepto ad cœlum felix aduolauit: in Mindanaensi flumine idem præstiti captiuorum natis, è quibus aliquot ad superos euolarunt nullo ad huc crimine sædatis. In ipsa reuersione nonnullis iterum apud Dapitanum baptizatis, tempestateque ac fame una cum socio iactatus, flumen quoddam sumus ingressi, emendicantesque victum morienti infanti ad fuimus, quo baptizato, nec spiritali nec corporeo cibo caruimus. Nonnulli Christi fideles in Mindanaensibus oppidis reperti sunt, qui adulteria pro matrimonio fovebant, factumque Dei beneficio est, ut Christiani Christiano more uiuerent, catholicoque matrimonio

monio contenti, illud omni relicto luxu, venerantur. Aliquot qui è nostra religione ad Mahometicam se sectam contulerant, illa iterum abnegata, Christo colla dederunt, fortiores effecti etiam inter hostes. Ex his vnus Æthiops repertus est, qui cum, ob eximias corporis vires, magno in honore esset apud Silongam, è cuius latere nunquam diuellebatur, eò deuenit, vt iterum Christianæ denegatæ religioni firmiter adhærens adduci nunquam potuerit, vt inter hos nobilis, diues, captiuusque vallatus viuere vellet, quin & oblata multa, tum à Silonga, tum ab eius vxore nobilissima fœmina, omnino recusauit, paruulamque filiam potius ibi relinquere inter infideles voluerit, quam pluribus commodis, honoribusque coonestatus à Christiana religione recedere. Et quod maius est, elegit libentius iterandam apud Hispanos seruitutem, suscipiendosque labores ac contemptum; quam ibi inter principes viros, liberosque commorari vna cum filia nunquam alteri seruiturus, aternam tantum libertatem exoptans, sicque nullis precibus victus, nobis se adiunxit cum alijs triginta eoque amplius captiuis, quos nobis dono datos à Silonga ad suos duximus redituros: is vero priori iam domino Hispano iterum inter mancipia deseruit fœlix, ac negatæ prius fidei pœnitens, futuram cœlestem libertatem sperat.

Sed placet illud inter præcipua Dei erga nos nostrosque beneficia referre. Parauerat Mindanenses classem prægrandem pluribus refertam piratis, qua nil aliud intentabant, præter id quod iam

pridem fuerant patrati : nostras puta Insulas infe-
 stare, Christianos vel capere vel trucidare, spoliare
 Ecclesias vel comburere, omnia vel solo æquare
 vel euertere, cunctisque vti possent obesse, quæ
 quidem omnia ad nostrum in eam Insulam ingres-
 sum cessarunt summa Dei clementia : quod qui-
 dem patuit, cum eodem fere tempore plures alij
 gentiles, alterius loci coloni minorisque nominis
 hostes, Pictas petiere Insulas, non modico earum
 Christianorumque detrimento, quod quidem
 longe maius fuisset, si classis illa Mindanaensis vela
 quæ parauerat soluisset ad nostros. Prouisum etiam
 est in hac nostra excursionẽ pauperibus captiuis, ex-
 hibita eis ea Eleemosyna, quam ex Manilensi vrbe ad
 illos vsque detulimus, magna Mindanaensium ad-
 miratione; & quidem pluribus adfuissẽmus, nisi
 nos hostis fallaxijs expoliasset. Non semel de reli-
 gione disputatum est à nobis cum Capitis, Imamis,
 Labaisque eorum sacerdotibus, præcipue vero cũ
 eorum principe Silonga, qui sepius cõcessit, Deum
 esse verum, quem nos adoramus, eosq; qui mente
 carent corrupto nõs vocabulo gentiles compellere.
 Is vero qui vere princeps est Mindanaensium, quæ
 Raiam Moram vocant, de Imaginibus sanctis me-
 cum differens, veritateque conuictus respondit, se
 nunquam talia didicisse, quod quidem plures alij
 falsi sunt, qui licet Christum Dominum vt Prophe-
 tam maximum venerantur, eius tamen sanctissimis
 verbis quasi alienis aut fucatis credere haudqua-
 quam volunt, suis tamen Mahometicis fabulis con-
 tenti, qui cum firmissima nostræ religionis princi-
 pia aperte denegent, nullum argumentis, veritariq;

locum

locum dare coguntur : quin firmissime ad hærent
 sectæ, quam à pueris imbibierunt , quæ cum tanto
 luxui sit dedita , tantamque in omnibus licentiam
 præbeat Mindanaensibus, eradicari ab illis vix po-
 test, eique adeo à prima ætate student, totque Ma-
 gistris institutoribus vallatam retinent, vt pueri ipsi
 adultis nulla in re sint inferiores , tantumque cal-
 leant infantes, quantum ipsi senes callent, exiguoq;
 interiecto tempore discipuli in omnibus eius sectæ
 dogmatibus Magistros ipsos æquent facillime :
 Sed proh dolor! in tanta viuendi cæcitate , tamque
 deperditis moribus, cultui student urbano, falsæ re-
 ligionis præcepta seruant maxime; Vniuersis præ-
 eunt nobiles tum in frequentandis templis, tum in
 praua lege ediscenda seruandaq;. Faxit vtinã Deus,
 vt aliquando vere sapiant, qui in tanta nunc men-
 tis imbecillitate versantur, quiq; tali pollent inge-
 nio ad malum, ad bonum etiam Deo disponente
 comparentur, quo sapientiores facti & Deum ag-
 noscant, & agnitum diligant, & dilecto tan-
 dem aliquando nunquam interi-
 turo æuo fruantur,

Vale.

ANTI

PROVINCIA
ANTIPOLANA
Sedes.

PLura Sedes hæc continet oppida: Sed præcipua sunt Antipolum, Taytaium, & cui Diui Iacobi à Cruce nomen est inditum. Sex è nostris numerat Socios, quorum tres sunt sacerdotes. Horum opera elucet tum in Christi fidelibus conseruandis, tam in Christi gregi gentilibus aggregandis: Horum facilitas, illorum profectus, ex vtrorumque prouentu poterit colligi: Gentiles enim vel excoluntur libentius, vel citius imbuuntur, suscepto cum par est, sacro baptisate: Christicolæ vero cælesti disciplina exculti magis, maiora appetunt susceptæ religionis emolumenta.

Mos est in hisce insulis æstiuo tempore, campos igne purgare: prægrande enim fœnum & crassum falcibus est minus aptum, Indisque magis difficile. Quare vbi cremandi tempus adest, monetur incolæ, vt vt primum possint, loca oppidis propinquiora concrement, quo facilius immisso in campo igni resistant. Hoc anno vel casu, vel inscio oppido, adiacentes campi ardere visi sunt, ventoque impellente, iam iã ignis propinquiora vastabat: accurrunt Indi; accurrunt & nostri: sed quis facile ventos depellet, aut comprimet ignem? iam nulla spes erat tutandi oppidi prægrandis: hinc advolant nostri ad Ecclesiam, quæcunque possunt, quæ alicuius sint ponderis ac momenti, attulerunt vt seruent, sed alij (fidentes forte) in genua procumbunt; Parentem Ignatium, vt ignem vel perdat, vel salté disijciat, rogant: extemplo cessante aduerso

aduerso vento, alter recens efflans nostris propitius vastantem ignem aliò compulit, quò cunctis profuit, nec obfuit vlli.

Beatæ Virginis Sodalitas recenti ad Romanam aggregatione efflorescit amplius. Incepta meditando consuetudo, Sacramentorum vsus frequens, assiduus de Christianis virtutibus sermo inditam pietatem excolunt, excultamque augent, ita vt exemplo sint omnibus sodales. Mulier quædam audaciam iuuenis in eam insultantis, solo hoc responso compressit: Cliens sum Virginis Deiparæ. Conscientiæ (quod vocant) examen quotidie sub noctem peragunt, summoque mane, exhibitis Deo gratijs, ei quicquid ea die acturi, vel dicturi sunt, pie offerunt, vnde factum est, vt horum exempla imitati adolescentes, ac pueri, ita se excolant, vt recentes Christo Domino adiuncti, videantur iam dudum excultis Christianis persimiles, & quod magis est, Christianam mortificationem læto animo, quoties se occasio offert, amplexentur libentissime.

Indus quidam propria neglecta vxore, alteri mulierculæ turpiter adhærebat, dum que ad amabat alienam, mulctabat suam. Hunc insanientem Dominus tum immisso terrore, tum incusso metu, ad sanam mentem inuitabat, mox ad lachrymas tum in templo, tum in domo sedentem, orantemve euocabat. Sed inualecente turpitudine nitebatur in vetitum. Monet iterum atque iterum Deus, nec sapit, vulnerat tandem graui morbo reluctantem, ita vt & amici dicerent illum esse peccati pœnam, simulque illum sic iacentem

tem

rem ad Ecclesiam deferunt', atque ad expianda scelera, si vitam cupiat, quodammodo compellunt. Stat ille iussis, aperit Sacerdoti vulnus, acceptoque remedio utramque sanior effectus recuperat salutem, corporis scilicet & animi.

Decreuerat Mulier alienæ se subdere voluntati, turpique quæstui deferuire: condixerat diem & horam. Sed ecce dum forte ante eam Imaginem, quam domi asseruabat, tacita secum pensitatione voluntarium crimen euoluebat; subito quodam tremore concussa paulo post futurum sceleris pertæsa, mentem mutat, & coeptum. Eodem profus tempore leno è sua domo ad mulieris domicilium profiliens, (Deo ita disponente) mutatae alterius voluntatis ignarus, repentino etiam terrore interius urgente, animum ad alia transfert, aliò etiam dirigit iter: fuit siquidem Dominus pœnitenti mulieri, homine ad saniora traducto.

Gravi quodam morbo vexata mulier, animum confessione expiare cupiebat: aberat Pater, sed illi per quietem vir grauis apparuit: ne timeas, inquit; Crastina die sub vesperum aderit Sacerdos, (simulque eius exprimit nomen) apud quem patrata in Deum scelera deteges.

Retulit hoc latabunda parentibus, qui cum sequenti die de Patris futuro aduentu nihil scirent, eam increpant, quasi de mendacio conuictam: illa, nil dubito, hodie quidem hac hora veniet Pater. Dictum probauit euentus; adfuit eadem hora Sacerdos, apud quem confessionem rite peregit;

peregit, priusque animi salutem, quam corporis medicamenta recepit, meliusque breui habuit.

Grandœua quædam Inda hûc è montibus se contulit, curiositate potiùs impellente, quàm alio salubriori consilio: vbi primum ad oppidum peruenit, morbo opprimitur: iniecit illi mentem Deus, vt sacro Baptismate lustrari percuperet: nullus tunc aderat Pater: Sed qui sanam dederat mentem Deus, is dedit & vitam. Euocatus postmodum sacerdos, infirmam ac iam iam periclitantem vtrumque instituit, ac baptizat: Baptizata salutem corporis consecuta est simul ac animi, quò rectius ac perfectius, quæ crediderat infirma, edificat ad sanitatem pristinam traducta.

Plures hoc anno (demptis quotidianis infantulis) sacro Baptismate lustrati sunt adulti. Ex his celebrior fuit quidam eorum dux, quos Itas vocant, montium incolas sylvarumque colonos, is eorum ad facinora princeps, atque ad Idolorum sacrificia Sacerdos (Catolonas appellant) suorum deinde ad Baptismum suscipiendum caput fuit, & antesignanus; qui pristinis relictis moribus, vna eademque die, Christo Domino cum vxore ac liberis latus nomen dedit, exemploque est alijs antiquioribus, siquidem non semel fiunt nouissimi primi, primique nouissimi.

De oppido Diui Iacobi, hæc breuiter: In editis montibus situm est, ac sicut incolas habet rusticos, ita & accolæ habet barbaros, nullius moris seu disciplinæ peritos.

peritos. Hos & illos excolunt nostri nullis parcentes laboribus, sicque fit vt sapius Christo Domino, etiam iumentis similes aggregent, quippe qui homines & iumenta saluare percipit, quæ eius misericordia est: aliquos siquidem rationibus conuictos; nonnullos munusculis attractos; quosdam priuilegijs communitos, omnes vero spe sempiternæ gloriæ allectos, ad dulcia Domini pacua aduocant indefessi, nec fallit illos spes: quonamque semina flentes mittunt, tot deinde manipulos cum exultatione reportant. Hinc frequentia etiam adultorum baptismata: hinc infidelium conuersiones crebræ: hinc vniuersorum prouentus emanat. Sed quod gloriosum nomen huic oppido addidit, id fuit Crux illa insignis, de qua superiori anno scripsimus nonnulla; quæ vt clariora fiant, hinc non admodum breuiter inferemus.

Mos est Crucem nouis oppidis concedere, quo veluti signo agnoscantur fideles, qui sub tã glorioso vexillo militant. Accidit forte, vt huius oppidi Dux Christianus, aliud infidelium Itarum oppidulum inuiferet, placuit illi Crucem ligneam in medio erigere, monitis prius gentilibus, in eo signo veram salutem reperiri, oppidique tutamen. Vix inde abierat ad suos Dux, cum gentilis vnus vt quid hoc signum, inquit, meam infestat domum? præstat illud aliò transferre, antequam in domum meam pestis ingruat. Euellit Crucem barbarus, quam dum non longe plantare contendit, Indus alter, ne, quæso, hanc hinc, sed longius erigas extra oppidum: timeo enim mihi, si sit illa prope. Conueniunt ambo, eamque extra oppidulum

(Cayan-

(Cayancangæ nomen habet) faciunt, fossaque humo erigunt. Vix prior domum redierat, cum in febrim incidit furentem, linguaque introrsum recepta, fere per annum exemplo fuit cæteris ac terrore: alter vero licet firmis esset viribus, in morbum paulatim incidens, vno breui oculo orbat⁹ est. Prior post plura suis Idolis (amicos nominant) frustra oblata sacrificia, tandē vnius Christiani monitu, Deo votum emisit, se Diui Jacobi templum (tribus distat leucis) aditurum, oblaturumque aliquid quod esset animi sui gratum indicium. Ex templo soluta lingua, mens sanior reddita febrisque fugata est. Ad templum cum vniuersa familia peregrinatus, ibi semiargenteum nummum dono dedit. Sed postmodū ad nos reuersus, impeditioris factus linguæ, interdū ægrotabat accerrimè, sed inuocato sæpius, vt fuerat edoctus, Dei nomine, morbi vis remittebat. Tandem Deo bene disponente, ad Diui Jacobi oppidum vna cum vxore & filijs perpetuo moraturus aduenit, vbi à nostris adiutus, empto campo inter Christianos vitam degit Christianus futurus. At vbi primum ad nostros de hoc Crucis miraculo relatum est, idem de eorum consilio Dux illam e Cayancanga huc detulit, quam deinde nostri cum oppido vniuersi obuiam facti, religiosè quidem exceptam in nostro templo ad Altaris maximi Evangelium iterum erexerunt. Auxit miraculum eius materia, quæ citius putrescere solet, nec diu durat; hæc verò tertium iam annum agit incorrupta, ad quam nec infideles falsum iurare ausi sunt; quin si quis aliquid furatus, iuramento (quasi suspectus) ante illam obstringi cogebatur, nequaquam faci-

R nus

nus negare audebat, sed potius sub noctem quicquid furatus fuerat, ad Crucis pedem deponebat timens.

Quia tamen iustis de causis, quatuor abhinc mensibus oppidum hoc ad Antipolanum pagum vnicum oppidanis, Regio iussu, deduci statutum fuerat, prior visa est Crux deportanda, quod factum quidem est, celebri satis pompa: datumque est alio die drama de eius euulsione ac miraculis, pluribus oppidis inspectantibus, celebrique concursu. Sed neque hoc satis. Placuit namque Deo, qui priorem Crucis sedem insigni illo miraculo decorauerat, secundam hanc frequentioribus signis cohonestare. Terra namque illa, in qua Crux in Diui Iacobi templo effossa fuerat, paulatim crescens in modum pyramidis, pluribus miraculis locum dedit: hinc febres, dolores capitis, corporis, dentium, auricularum, euanescere: hinc plagæ, apostemata, vlcera, vulneraque sanata. Crescit indies miraculorum fides, crescunt miracula, crescit & terra, ad quam inuisendam, non nostrates Indi solum, sed remotiorum longè locorum quotidie ferè conueniunt, non sine prouentu: ita ut iam nuncium ad Manilanam urbem delatum, plurium Hispanorum, eorumque nobilium, nec non & religiosorum virorum animum accenderit, vel ad hæc inuisenda, vel ad frustulum aliquod Crucis petendum, aut terræ huius particulam, piè ac religiosè exigendum. De quibus omnibus longior separatim series visa est texenda.

Illam nequaquam prætermittenda in Crucis honorem. Indus quidam, visa arbore pomis onusta (Papais

paías vocant, peponibus non ab similes) illam scandere dum tentat, aspicit ad radicem crucem arundineam, quasi arboris custodem. Hanc ille spernens euellit, euulsamque proijcit, sed ad superiora arboris mox scandens, diuino flagello vna cum arbore proijcitur, seu potius deijcitur in terram, sicque supinus ab ipsa arbore oppressus, ibi detinetur trium dierum, duarumque noctium spatio; nullo cibo, nulloque potu, nec vlllo quidem illi fauente. Post hoc tempus ab alijs, qui venantes illuc fortè transibát, semimortuus ad oppidum defertur, posteriori parte corporis, qua terram tetigerat, in plagè modum infecta, formicisque vastantibus (quæ plurimæ híc sunt) repleta, vnde factum est, vt apud Itas in veneratione esset Crux, quam hucusq; contempserant, illud sæpius repetentes: Vni mens ablata ac lingua introsum acta: alteri deperditus oculus: tertio data trium dierum pœna sub arbore detento, à qua puer posset facile liberari, siquidem non multum habebat ponderis; sit nobis exemplo ac experimento, nunquam in posterum Cruci esse iludendum.

Sed nec minus auxit Crucis venerationem aliud celebre facinus. Ita quidam Indus à Patre ea virga donatus, qua inter Hispanos Regij vtuntur satellites; dum illa gentilis & ignarus vti nescit, quasi piscaretur, illam in prægrandi flumine in arundinis modum immisit, ac iocans: nunquid, inquit, virga hæc pisces capiet? habebat ea parte, qua in flumen missa est, Crucè auro insculptam, ex templo pisces sursum acti moribundi enatant, mox moriuntur vniuersi; ac per duos ferè annos vix piscis inuentus

est toto illo fluvio, in quo perpetuo plurimi ac copiosissimi reperiebantur. Et hæc de Cruce compendiosè dicta sint, quæ cum alijs admiratione non exigua dignis non exiguum exigunt commentarium.

Illud tantum huic oppido adtexam, puerorum pietatem senum ignorantiam superasse hoc anno, siquidem illi hebetiores memoriam excusant aliquando, interdum etiam facultatem emendi facias corollas inculant: provisum est huic duplici malo puerorum diligentia: illi namque senes in his quæ addicenda ac recitanda sunt, sæpius edocent; ac ex vepribus ac frutetis rosarios ritè conficiunt, senibus, ut recitent, dono dandos: placuit quidem hæc puerorum industria: unde factum est, ut præmijs quibusdam incitarentur, quo ceptum hoc senum beneficium diu protractum perpetuum efficerent.

SILANENSIS SEDES.

Puerorum in hoc oppido (quod Manilæ subditur) profectum, secuta est schola puellarum, hæc religiosa mulier; illos cæcus senex edocent verbis, disciplina imbuunt, exemploque ad omne bonum impellunt: & quod maius est, adultis profectionibusque Christianis vel profunt ad mores, vel ad religiosa munera obeunda prælucent. Confitentes instruunt, communicaturos præparant; afflictis adsunt: solantur mæstos; insolentes corrigunt, ad virtutem tendentes virgent, morituros adiuuant; mortuisque non desunt: nec non & B. Virginis Sodalibus (inter quos numeratur) præstò sunt in omnibus. Hinc obita pietatis officia frequenter: adiunt
ia

in Nosodochio infirmi; quibus præcipui tres Hispani viri proprijs sumptibus libenter sunt opitulati: Eleemosynæ pius vsus vel introductus vel auctus tum incolis, tum accolis vel Indis, vel Hispanis pauperibus, quorum frequens numerus aliò pergens per Silanum gradum facit: Nec minor eluxit charitas in Iappones, quorum ducenti naufragantes non longius appellentes, hæc iter fecere, è quibus vel morbo affecti, vel pauperes pro viribus sustentati sunt.

Ecclesia ac domus vndequaque perfecta, auctaque vtraque ea supellectili, quæ pietatem potius redoleat, quam fastum. Illam experti sunt, prius harum Insularum Gubernator, cum è Maluco victor rediret; postmodum Regius quidam Consiliarius, dum hæc cum vniuersa familia ad balneos quosdam recens inuentos, se conferret; ambo piè recepti, & vt rusticos decet ac Indos, rusticano more donati. Christi Domini nascentis festo datum est drama ab Indio non quidem Indico more. Hæc generalia; illa præcipua.

Susceptæ Baptismo sunt à tribus Nobilibus Hispanis Indæ tres fœminæ, eæque senescentes iam, non sine oppidanorum concursu & admiratione. Mulier alia vetula cum duobus filijs & filia ad infideles aufugere; ibi reperto alio christiano homine, illi filia data est in matrimonium gentilico ritu: hi diu quæsi tandem inuenti, atque ad nostros adducti; aufugiente solum viro; qui post aliquot menses vrgente conscientia sua sponte ad nos venit, fatique pœnitens, fictum adulterium vero matrimonio dissoluit. Indam aliam alter Indus, quasi debiti

R 3

pignus

pignus, è parentum domo, Christianam gentilis ipse ad suos traduxit, vxorisq; loco habuit, filiosq; ex illa suscepit. Illa vero tandem ad se reuersa, ad suos etiam vna cum liberis aufugiens reuersa est, quam deinceps secutus est gentilis, qui breui instructus, Christique Domini ouili adiunctus, tandem cum illa verum cōtraxit matrimonium. Tantum siquidē pollet bonis esse principijs informatū.

LEBVANVM COLLEGIVM.

Generalium confessionum fructus vberimus collectus est hoc anno, quem vitę in melius mutatae probitas comprobat. Indorum congregatio erecta, alumnorum feruore crescit, exemploq; elucet. Interior puerorum schola: exterior per urbem eorum incessus Catechismiue recitatio, concione Patris post illā habita, non paucis sunt emolumēto. Sedatae plures discordia: excōmunicati aliquot viri, qui talem laqueum negligebant, Ecclesiae reconciliati sunt cum prouētu. Bacchanaliorum dies concionibus, sacra synaxi populo exposita, pijsq; cantibus, Quadragesimę haud dissimiles fuere, nō minori aedificatione quam fructu, Spiritualia exercitia cōcessa nōnullis: voluntaria corporis verberatio adhibita frequenter. Nosodochium prolapsum, nostrorum diligentia restitutum est. Plurima denique scandala oborta, repressa sunt communi bono, sed hęc præcipua.

Energumenus ad nostrum templum delatus, vnius B. P. Nostri Ignatij reliquię contactu sanatus est.

Qua die noui aduenientis anni cursus fælix initur;

tur; eadem in nostro Collegio Augustiniani Patres sacrum solemne, sacramque concionem habuere, vbi plures B. Parentis laudes non tam memoriter recitatae, quam verè & ex corde recensitae sunt, nō sine audientium plausu, nostrorumque admiratione.

Nauigabat quidam ad hanc urbem, sed urgente vento iam iam periclitari cœperat; plurium hic Sanctorum auxilium postulat, nec auditur: placuit nāque Deo, hanc Ignatio, recens inter Beatos adscripto gloriam cōcedere. Euocat ergo Parentem Ignatium, Deoque volente statim, fugata tempestate, tranquillum incolumis, & gratus cursum tenuit.

Inter ea bona quæ iniuste detenta, proprijs sunt dominis restituta, illud fortè mirū; somniabat quidam (qui non ad restituendum se facilem præbuerat) se graui morbo laborare, vnumque è nostris illum de recta tum piè viuendi, tum sanctè obeundi ratione monere; expergefactus decreuit rem domino reddere, quam malè possederat, sicque eum cū pecunia Patrem adit, vt quo suafore in somnis didicerat probè viuere, eodem restitutore, quo detinebatur vinculo solueretur.

Classis hoc anno parata est Hispanis, Bisaisque commixta, ad Mindanaensium audaciam comprimendam, vel saltem oram nostram tutandam. Vn^o è nostris classem non semel est comitatus nonnullorum mensium spatio, magno cum fœnore. Singulis ferè diebus audita confessiones, communionis exhibitæ sapissimè vtrique genti. Dapitanense oppidū lustratū, vniuersorum consciētiae per

R 4 confes-

confessionem factum satis in Ecclesia, quam praesente Patre de nouo erexerunt Dapitanenses sacerdote orbati: duæ præcipuæ familiæ dissidentes, ad pristinam amicitiam reuocatae, è quarum dissensione plura damna timebantur. Centum fere Indi qui inter captiuos numerabantur, eodem sacerdote procurante, libertate donati. Ante festum Corporis Christi appulsa classis, portum tenuit, apud Butuanos: ibi breui compacta Ecclesia, celebrem egere diem, militari more scilicet hinc inde displosis, dum solemni pompa, Sacrosancta Christi D. Hostia in sacra pyxide per oppidum catholico more gestaretur: ac sequenti Dominico die communicati omnes: post hæc plures infantes baptizati, adulti que non pauci instructi sunt.

Apud Caragas sustentati plures Indi, qui præ inopia fame enecabantur, nec minus infirmis subuentum est, emendicato per Sacerdotem cibo. Eodem Indi actum contritionis in extremo morbo vel necessitate usurpandum, è quibus plures Sacramentali confessione multoties imbuti sunt, & adiuti alij infideles, quorum oppida, quia cum Hispanis dissidebant, factum est, ut inuito deinceps cedere, optata pace (venia prius delinquentibus data) potirentur vniuersi. Hæc fuere vnius tantum sacerdotis officia, dum classi nostræ bis hoc anno velanti se adiunxit. Ex his reliquorum colliges muna. Sed hoc ad solamen audi. Mulier quædam Inda & vidua (neque enim tales contemnit Dominus) pluribus ab hinc annis nostrorum institutione, disciplinaque instituta, ut Christi Domini colloquia familiaritatemque promeruerit. Huic dormienti infans

infans Dominus apparuit, cui illa supplex peccatorum veniam postulans ad eum placuit, ut ei statim extensa dextra, placabilique sermone, patrata prius crimina benignissime condonauerit.

Eadem mulier infirmis quondam viribus, morboque oppressa iacebat, atque à Diuo Iacobo Apostolo salutata, ab eo integram corporis sanitatem est consecuta. Sed hoc mirabilius: aufugerat ab eius domo eiu (dem mancipium Malucum petens, quò ibi è Christiana religione ad Mahometicam sectam, quam prius reliquerat, se transferret. Dolet illa, bisque captiuum deplorat: sed à Domino adiuta instat iterum atque iterum orationi, Antonijque Confessoris, Antonia Inda (hoc illi nomen est) implo- rat auxilium: nec frustra, reuertitur mancipium, nullo duce: pœnitensque refert Dominæ, se in fuga detentum, manibus, pedibusque inuisibili laqueo reuinctis, progredi non potuisse, regredi tamen facillimè; sicque Deo duce, ad Dominum rediens, ad Dominum etiam reuersus est, bisque dudum captiuus, bis liber euasit.

MISSIO OCTONIENSIS.

Inter has Insulas haud infimi nominis est Panaen- sis: quippe quæ prima primos Philippinarum expugnatores hospites habuit atque colonos. In hac ergo oppidum est Hispanorum celebre, Octoni- ensi nomine insignitum. Eius incolæ nostrorum So- cietate aliquando exculti; eandem hoc anno au- dius expetierunt. Scribunt epistolas suæ volunta- tis nuncias, mittant procuratores præcipu- os oppidi ciues, rogant, obsecrantque nostros

R 5

frequē-

frequenter; sed frustratur sæpius desiderio, ob exiguum nostrorum numerum, crebrosque in suis sedibus labores. Accidit ut superioribus mensibus vnus è nostris sacerdotibus cum Fratre classem, quæ è Lebuensi portu soluerat, illuc primum, mox ad Malucum nauigatura, comitaretur; ibique milites non minus publicis sermonibus, quam sacramentorum pabulo ad iter, ad tempestates, ad pericula, atque ad Malucensem Insulam, pridem expugnatam, adeunda comparet. Quo factum est, ut Oëtonienses Hispani oblatam deriendi nostrorum occasionem adeò arriperent, ut extemplò ad Lebuenum Episcopum miserint, qui non modò facultatem sustinèdi extorquerent, sed & quodammodo cogerèt. Is verò pro ea qua semper Societate nostram cõplexus est, humanitate, adeò se facillè præbuit, ut nondùm expectata Regia voluntate, assensum libenter præstiterit, nostros ibi commorandi, additis minis, censurisque cum anathemate contrarium audentibus. Mox Regius Senatus pari consensu facultatem præbuit ecclesiam erigendi, extruendique domum, cunctisque in omnibus opitulandi. Cessimus imperio ad tempus, desiderio fauimus, adfuius petentibus. Edocuit itaque primò classem Pater Christianos mores, qua Malucum tendente, oppidum lustrat, excolit, instituit, disciplinis, alloquijs, frequentique ad populum sermone. Adest Hispanis, nec deest Indis, hos edocet, illos instituit. Prima iacet nostri instituti fundamenta, pueros excolendo, mox volentes in templo, nolentes in foro ad efformandos Christianos mores allicit. Videres insitam oppidanorum de nostris bene merendi cupid-

cupiditatem. Templum maximum (necdum enim nostris ecclesia erecta est) adeunt quotidie, suæque salutis cupidi sacramenta frequentant, orationi instant, concioni interfunt, cœlesti mensæ accumbunt, mores inde mutant, virtutibus inhiant, Christianæque pietati paulatim adhærescunt: viret namque, quæ emarcuerat virtus, sui que odore allectos propinquos attrahit, nemo eos inuitat. Vnus plura peragit ministeria, iamque ad frequentem expiscationem Socios euocat vt adiuuent. Episcopi Vicari⁹ oppidique Parochus, qui nostros hospitio, domoque recepit, illisque in omnibus præsto est, præ cæteris lætitia exultat, gratijsque crebrò exhibitis, alumnos ad easdem excitat, atque ad tanto bono fruendum impellit. Alij proximorum oppidorum Vicarij nostrorum operam ad sua pascua excolenda sæpius postulant: sed ob ministrorum inopiam eorum desiderio satisfieri nequit: quin & missionem hanc Malucensi classi proficuum, Octonienfibus ciuibus vtilem, Indis quodammodo necessariam, nec non & Sinensibus ibi commorantibus accommodatam sustinemus adhuc: nec tamen hoc contenti illi, qui Regia impetrata, nec nõ & Episcopali obtenta facultate, nos ibi perpetuò commoratuos sperant: nos verò Paternitati vestræ tantummodò obsequentes, quicquid in Domino commodius visum fuerit, præstolantes exequemur.

DVLACHIENSIS SEDES.

Licet Dulachium præcipua sit nostrorum Sedes, ibique commorentur, quia tamen Mindanaensium incurfibus magis patet; visum rem domesticam nostrorum

nostrorumque suppellectilem ad Dagatum transferre, non tamen reliētis Dulachiensibus, quamuis sit visum tempori inseruire ad tempus. Alit ergo Sedes hæc sex è nostris, quorum quatuor Sacerdotes sunt, maiori, vt affolet, messe quàm messoribus. Excursionēs factæ sunt plures mari, terraque: sed præcipua est Ibabaensis, ad quam per multas leucas iter est asperrimum: si enim nauigandum censes, patet mare turbidum, tempestuosum, ventisque furentibus per sex fere menses innauigabile. Sed si terra iter agendum iudicas, vel cœnosum tibi campum, ne dicam paludem, aperies, vel editos montes, abrupta saxa, præcipitantes rupes tibi scandendum erit, at de his infra. Quod attinet ad nostram Sedem, oppida quædam hoc anno, aliquantulum disita, vel hostibus patētia, vel etiam exigua, ad maiora conuenere ac viciniora, nostrorum commo Indorumq; emolumento. Nostrorum porò disciplina viget, pluraque pro Christo ferendi desiderium ardet assiduū: mutata domus, non tamen mutati sunt mores: pristina instaurata munera. Antiquum seminarium, antiquæ parentum massæ fermentum, iterum erectum, nomine tantum Indicum, re vera atque exercitatione vndequaque Hispanum, seu potius Christianum dixerim, è quo vel oppidorum Duces, vel parentum Doctores, vel oppidanorum cultores euadunt plurimi, quin & nostrorum pluribus in rebus adiutores. Ex his duo huc Manilam cum infirmo Fratre nostro nauigarūt, qui modestia, animi submissione, compositisque moribus, Indis omnibus, Hispanisq; fuerē ædificationi. Institutum est hospitale non minus corporibus

bus, quàm animis curandis aptissimum, Sodalitas Deiparæ Virginis iam dudum instituta haud decidit, fructus reddit vberes, vberimos aliquando datura: salutis æternæ desideria crescunt, pietate crescente, vsu Sacramentorum assiduo irrigata cuncta ferè oppida nostræ se fidei aggregarunt. Inter adultos tantum sacro initiati baptisate trecenti supra mille hoc anno numerati sunt. Infideles porro siqui sunt, noscunt iam tenebras, in quibus vsque nunc versantur, erroresque quos antea imbiberat, paulatim adhibito diuinæ gratiæ pharmaco reuolunt, non sine vtriusque hominis bono.

Lustrante sacerdote oppidum Abuiense, primo infirmos intuisere curat, quos vel audiat, vel baptizet. Aderat Indus quidam nobilis, sed gentilis, infirmo corpore, mente infirmiori. Quærit ibi Pater, num adsit infirmus qui curetur? negant domestici: sed monitus idem ab Indo fideli, in ea domo infidelè ægrotare, ingreditur, scandit, accedit ad ægrotum, qui nec prius vocanti Deo, nec mox roganti Sacerdoti, vti par erat, respondit, hortatur illum socius, vt sacrum suscipiat baptisma, cœlesti postmodum requie potiturus, quod si neglexerit, non euasurum æternas inferorum pœnas, ille sibi magis credens, hortanti nequaquam credidit. Pater verò circumstantibus edoctis, infirmoque iterum instituto, recessit tristis, sed tristior euasit gentilis, quippe qui paulo post cunctis inspectantibus periit, in æternum damnatus. Hac occasione orationem habuit sacerdos coram populo, in qua egit, quantum pro sit homini, antiquo errandi genere prætermisso, sese ad Christi D. pascha aggregare: quantum distet

distet fidelis ab infideli, qualisque sit vtriusque exitus ac finis, & quidem hæc non absque prouentu concionatus est: post mensem namque illuc reuersus, instructos iam reperit ægrotos, quos sacro imbuuit lauacro, qui vero valentes erant, doctiores effecti, breui tempore baptizati sunt; tres supra ducentos. Nec hoc satis: nã in Bancaensi oppido, hoc eodem exemplo supra alios ducentos, in Bitensi vrbe ferè quinquaginta sibi in filios Catholica adiũxit Ecclesia. Iam verò qui Christiani sunt, Christo se indies magis adiungunt: sicque frequentius usurpant Christiana mysteria, Christianorumq; moribus magis magisque delectantur.

Crucem erexit Indus in ea fluminis ora, qua illud erat traiecturus, hac tantum de causa, vt eo signo à Crocodilis, qui ibi frequentes sunt, liber transiens euaderet, & quidem euasit. Alter è mari flumen ingressurus, quod ob multam illuc à ventis pulsam arenam, non minus periculosum, quam difficilem reddit ingressum, præuia peccatorum confessione, crucem figere iurauit in ipsa nauigij prora, Deum deprecatus, vt tutum sibi fluminis redderet aditum, neuè in arenam impeteret: voto respondit euentus. Alij etiam aquam seminibus necessariam fusis ad Deum precibus, cœlesti cadente imbri sunt consecuti, vera illis in Dominum fide fiduciam largiente.

Hispanus miles, visa aliquando muliere (demonem puta) quæ ei in medio agro facta obuiam, Hispanicis verbis, Bifaensi tamen habitu ac corpore verba dedit amore plenissima; quo in sermone cū certum esset, nullam ibi foeminam esse, quæ Hispanam

nam

nam calleret linguam, suspectam sibi illam reddidit, malum aliquod suspicatus, nec frustra; tertio namque die, recitato Virginis rosario, dormiens sensit sibi vim inferri, faucibusque cōpressis strangulari: extemplò surgit, videtque duo spectra deformia, quorum visu territus, fugamque arripiens, in ipso ianua ingressu decidit, ipsoque corporis pondere, casuque socios expergefecit, qui illuc cum alijs accurrentes, vident illum in ipsa ianua prostratum, medio corpore supra arundineum pontem non exiguo periculo harentem ad casum: auxit periculum corporis ipsius agitatio tanta, vt vix à quatuor robustis hominibus detineri loco potuerit; addit agitationi voces, clamoresque maximos: monitus à socijs vt IESVM inclamaret, asserit se non posse; dolent illi, orant, deprecantur, Ecclesiastica adhibēt remedia; ipse haud melior effectus fuit: applicant ori rosarium, illudque statim aliò conuersus conspuit; euocant nostrum sacerdotem, ad cuius accessum destitit aliquantulum furere: dein imaginem allatā adorat, turbatione priori nondum excussa. Pater verò vbi primum ad illum peruenit, sacram sanctarum reliquiarum thecam vna cum nostrorum Beatorum imaginibus profert, militique adorandas præbet, qui ex earum aspectu recreatus, misso omni metu, terroreque pulso, ipso præsentē Patre conualuit, illi gratus redditus, nec minus Deo deuotus. In animo erat nunc hinc vel nostrorum explicare labores, vel eorum referre pericula, quæ quidem tot tantaque sunt, vt longum exigerent sermonem, si vniuersa referrem. Quot passi sunt

sunt

funt itinerum difficultates? quot vitæ discrimina obiere? quoties se ab hostibus captos, quoties ab eisdem trucidatos existimarunt? irrumpunt illi, fugantur nostri: at in fuga difficile se præbet iter: pluuia frequentes decidunt: cibus nullus, nullus potus, domus nulla fugientes recreat: socij aut dispersi aut fugati: suppellex furto sublata: Ecclesiæ incendio abiumpta: res tota domestica deperdita. Si stas, instat periculum: Si fugis, affligitur animus, disperso ac fugato grege: hæret anceps animus, sui que impatiens, modò fugam arripit, modò stat dubius, nullus in itinere obuius, quòd si in aliquem incidas, illum vel vulneribus confossum, vel morte confectum reperies: si clamanti aderis, compateris capto, captus iterum & tu. Si plorantem adieris, tu ipse eius auges dolorem lachrymas lachrymis nectēs. Te vocat capti vt succurras, vocant morientes vt adiuues: vocant superstites, vt consoleris. Hinc plurimum è nostris infirmitates, morbi que oborti perpetui, quos vel metus comparat; vel fuga concedit, vel dolor auget, vel rerum necessariorum penuria confirmat. quid plura? quotidie (vt ita loquar) moriuntur nostri, hoc tantum solamine contenti, quod legatione pro Christo fungētes, vt in iniuncto munere perseuerent, nec morbos timent, nec itinera recusant, nec laboribus cedunt, nec periculis deficiunt, nec despondent animos, hoste quocumque furente, non terret illos metus, nec torret sol, licet maximus, nec pluuia madent, nec cœno inquinantur, nec fame deficiunt, nec ipsa tandem morte conficiuntur. Miseris sunt solatio, miseris etiam maximis circumlati; alios satiant fame enecti; ditant pauperes ipsi pauperes.

pauperiores: lachrymas pellunt lachrymis madentes, & quod caput est, laboribus ærumnisque pleni labores appetunt ac deprecantur assiduos, sed equis pro Christo aliquid pati refugiet?

Irruptiones factæ sunt etiam hoc anno à Mindanaensibus ad nostros: altera ficta non fictis nostros obiecit periculis: vniuersum turbauit oppidum; fugam capeffentibus res deperdidit domesticas; nõdum fugientibus incussum metum haud facile excussit. Nostri tum fugientibus adesse, tum stantibus opitulari operepretium fuit: omnibus namque omnia fieri seruos Dei decet. Absuit quidẽ Deo volente hostis, sed non absuit periculum cuncta perdendi: plurimum namq; possunt aduētantis hostis ficta etiam nuncia, dum non valet animus iniicere frena timori. Altera autem eorundem irruptio vera quidem, in qua qui capti, trucidativè fuere, non minorem nostris auxere dolorem, quam suis pœnam vicinisque timorem. Qui quantum oppidum expugnarunt, pluribus captis, ac trucidatis. Patre Ioanne de Torrez diuina prouidentia seruato. Is forte illuc accesserat ad efformandos Indos, sed audito de hostibus nuncio, Indos instruit ad pugnam, quos paulo ante ad Christianam disciplinam instruxerat, nec frustra: sex namq; ex illis audaciores effecti, hostesq; in insidijs præstolati, septendecim ex illis exiguo intervallo lanceis confoderunt, quo viso spectaculo, hostes alio animum tendere coacti sunt. Interim ingruente nocte, vniuersis hac illacq; dispersis, Pater prominentem acuminatumq; petijt cum aliquot Indis locum, lapidibus compactũ, refertumq; serpentibus, ibi in somnis non multo post canente

S

quodam

quodam gallo ferè detectus, mox latrante cane, quasi palam factus, postmodum plorante infantulo in discrimen adductus. Nullo cibo aut potu, nudis ferè pedibus, per dies aliquot errans, singulis penè momentis vel ad occisionem, vel ad captiuitatem quæsitus, tandem Deo benè disponente, seruatus iis, qui remanserant auxilio solaminique fuit non modico: amisit plura quæ ad victum faciebant, non verò spem iuuandi seruatos, seruandique eos quos illi Dominus commendauit. Hostes ad propinquitorem Insulam appulsi, eius oppidis vastatis, plurimos (non tamen è nostris) Indos secum captos asportarunt. Et quidem hæc ferè est nostrorum viuendi ratio in hisce Insulis, vbi Christiani continuè aduersariorum irruptionibus hucusque expositi, commisso tamen gregi nequaquam desunt: diu noctuque inuigilant non vt sacerdotes tantum docturi, sed vt duces suos ducturi cliètes, quò tutiores facti, hostium euadant insidias. Vnde factum est vt haud exiguo incommodo, prioribus posthabitis habitationibus oppidisque, edita montium quæserint ad commorandum, tutius existimantes proprijs commodis priuari, quam inimicorum incurribus opponi, non minori corporum periculo, quam animorum dispendio. Quantum vero insudent in Missionibus, quæ ferè quotidianæ sunt, vel ex hoc tantum colliges quod subdam: est enim sacerdotis cuiusdam epistola. Mare, inquit, turgidum est, ventisque patens navigandi nobis aditum interclusit. Iter fuit terrestre agendum, oblongum quidem ac perdifficile: hoc vel acutis cacuminibus montium, vel cœnoso ad genua solo persoluendum est. Deuenimus

nimis tandem Deo duce ad desideratum excursio-
 nis nostræ scopū, nō sine incolarū admiratione, quo
 tempore illis vetitū est ob plurima vitæ discrimina
 iter arripere ad nostros. Cum nox ingruerat, illam
 vel in ipsa ora maritima, flantibus ventis transigere,
 vel in abrupta rupis alicuius cauea, nō sine venena-
 torum serpentū periculo traducere opus erat. No-
 ctem absoluius aliquñ in aperto montis foramine,
 venenosa vipera in vnus è Socijs canistro cōmoran-
 te, quæ quidē si nos tetigisset, in certū nos vitæ addu-
 xisset discrimen: sed adfuit Deus periculo: adfuere
 etiam quandoq; Indi, qui nobis obuiā facti potum
 cibumq; ministrarunt, exiguum illum quidem atq;
 insulsum, sed præ amoris indicio multum, beneque
 conditum. Recepti sumus ab illis magna vniuerso-
 rum lætitia, qui tandē potiti desiderio baptismat^s,
 vbi primū peruenim⁹, suos quiq; paruulos obtulere
 ad salutare lauacrū; hi fuere ducenti. Adultos distulī
 ad temp⁹, quo Carechismo imbuti, erectisq; aliqui-
 bus Ecclesijs, non iam in montibus errantes, sed ve-
 re oppidani cēseantur Christi^q; cultores, quod qui-
 dem sunt polliciti; quiq; vsq; nunc tres & quadra-
 ginta pagos coluerē, vno tantū, aut altero præcipuo
 contenti futuri sunt, reliquis circumcirca residen-
 tibus, quo facili⁹, suo adhærētes Pastori, Dominicis
 pubulis recreentur. Hæc ille in vnica excursione,
 ex qua quid in alijs accidere solet, facile decerpes.

Sed iam ad aliam Sedem transeamus, in qua simi-
 lis quidem animus, labore tamen dissimili perseue-
 rat. Hæc porrò est Carigarensis domus, quæ licet ad
 Dulachium spectet, in eademque Leitenfi Insula
 sita; quia tamen remotior ab hostibus est, Du-

S 2 lachiensi

lachiensi periculo edocta, sibi hucusque cauit, quare haud iisdem est procellis agitata hoc anno, quibus Dulachienses, quin & perpetua est pace potita.

DOMVS CARIGARENSIS.

PLura lustrata oppida hoc anno, æquo Indorum bono, nonnullo hostium metu à tribus è nostris Sacerdotib^o, Fratribusq; duobus: nec plures quidè habet hæc Sedes, nisi nostris aduectum Hispanū hominè, qui relicto sæculo nostræ se Societati donauit, qui cūcta obit sui status munia pari studio ac humilitate. Nisi etiam velim^o hic adnumerari Patrem superintendentem (vt in superioribus annuis litteris fecimus) qui licet alias visitet domos suo munere fungens; in hac tamen Sede, quæ media est inter omnes, residet frequentius, nostris in omnibus fauens ac Indis. In singulis oppidis quæ sunt communia, probè quidem exercuere nostri; ea præcipue quæ ad sacras Ecclesiæ Catholicæ cerimonias attinent, magno Indorū solatio, vel introducta, vel maiori quam antea apparatu sunt acta. Quare ad sacros cineres recipiendos cōfluxere auidissimi. Sacro purificatæ Virginis die non se cereis minus, quam peccatorum confessione lustrarunt. Assuetam ad sanguinem vsq; verberationem maiori in Hebdomada suscepere libenter. Palmarum ramis insigniorum festo interfuere, & quidem non sine pietate. Solemnes audire Vesperas, vel sacra, Processionibus publicis associari; Salue Reginae vel Litanis assistere, cōsuetum est. Sacras Virginis Corollas pie euoluere est frequens. Proficuas corporis pœnitentias, vel animi mortificationes obire, quotidianum censetur.

tensetur. Homines videres prægrandes Cruces, easque ponderosas suis humeris sacro ieiunij tempore per oppidum circumferre tunicatos: Audires mulieres suis quasque domibus inclusas, absentibus maritis, voluntariæ verberationi operam dare sub noctem, hos illasque ab Ecclesia nunquam fere recedere conspiceres, hunc recitantem, illam sacrum audientem: illum catechismo insudâtem, illam criminibus per confessionem abolendis se totam dantem, vniuersos Christianæ disciplinæ studentes diligenter. Sed hæc antiquiora, illud recens pietatem auxit, quod præcedente solemniter populo, sexta maioris hebdomadæ feria, insignia quædam Dominicæ passionis præcipua à nobilioribus Indis in medio incedentium agmine delata sunt, non sine spectantium lachrymis pietatisque sensu.

Post Pascha, audito nuncio de parta per nostros Malucensi victoria: certo die conuenere omnes ad Ecclesiam, vbi summo mane, præuia sacramentali confessione, sacro Christi D. corpore refecti plures sunt, in gratiarum actionem. Dein post prandium Malucense bellum exprimere ad lætitiâ volentes, probe sese non Indorum, sed Hispanorum more aptarunt ad prælium. Erigunt in medio foro Castellum (Malucum significabat) vallant tormentis bellicis, muniunt militibus, elatis signis cohonestant; deinde militari more, qui se Hispanos fingeant, oppugnant, mox expugnant, tandem victis hostibus intrant magna lætitiæ significatione. Videres fictum bellum verum existimari, sed fictum illud erat, ficti hostes, fictique victores, sed haud ficta erat vtrorumque lætitiâ, gratique in Deum animi. Victi

ergo victoresq; pari exultatione reliquam eius diei partem, nullo vtrorumque periculo aut detrimento transegere. Hoc exemplo edocti Indi Christianam militiam, ob frequentes Mindanaensium irruptiones, audaciores effecti, eo animi deuenere, ut vbi primum auditum est, Mindanaeses vicinum Dulachium petiisse, non sibi tantum cauentes, sed Socijs, plures plura nauigia conscensi, illuc aduolarint cum armis, sed Deo volente factum est, ut hostes tunc non apparerent, sed ad præcipua transeamus.

Adultorum baptismata hoc anno fuere alicuius nominis ferè ducenta, infantium siquidem quotidiana sunt. Qui ad sacram confessionem cõuenere, non firmi tantum aut infirmi numerantur, nec semel aut iterum, sed à summo mane vsque ad noctem, at verò quod mirum quidem videtur, senes, leprosi, contracto corpore debiles, scipionibus innixi, reptates, alienisq; humeris asportati, tanto sunt bono potiti. Ex his vnus, qui nec oppidum antea lustrauerat, nec viderat Ecclesiam, nec Patrè nouerat, Deo impellente, ad confessionis lauacrum accessit, qui sequenti die repentinus obiit, quasi ex vnico hoc ad Deum accessu ditatus in æuum. Puer & infans vna cum vetula muliere, non prius extremum clausere diem, quam Deo fuerint vel per pœnitentiam, vel per sacrum baptismum adiuncti. Voluit sacerdos in oppido quodam Sacrum celebrare, sed deficiente vino coactus est ad Carigaram redire, vbi euocatus, infirmo cuidam adfuit, qui peracta confessione sacroq; intinctus oleo, obiit fœlix, in fœlix obiturus, si Patri tunc in alio oppido cõmoranti Sacrum peragere

agere licuisset. Mulieri cuidam repentinus accidit dolor, adfuit euocatus sacerdos, curat ut pot quam putabat mortuam; at eius filius puer aetate, sensu vir, matris misertus in genua gemebundus procumbit, Virginem Dei matrem orat, ut matri faueat in tanto periculo. Laborauit agra tres, aut quatuor dies extra sensus facta: sed nec defuit precibus natus, nec precanti defuit Virgo: agra namque quasi è graui somno excitata, ad vitamque reuocata, paulo post conualuit, sibi rectius, quam antea consultura.

Veteres sunt aboliti mores, nostris procurantibus, ita ut iam Indi quæ nostræ sint religionis probe calleant, ea verò quæ prius quasi gentilitia coluerant, missa fecerint omnino. Nobilis quidam Indus Deo vocanti nouem restitit annis, euectus tandem cessit, baptismoque suscepto, sibi fuit lucro, pluribus exemplo. Alter cum vxore gentilis iam dudum (illa potius repugnante quam illo) nec sibi cauit, nec vocantem audiuit Dominum: sed illa ex templo infideli mortua, ipse statim alieno periculo cautior factus, inter fideles recenseri voluit. Accessit agra mulier ad Ecclesiam, interrogata quid vellet? baptismum, inquit, vis ne, subdit Pater, CHRISTO adiungi? volo, respondit illa: magno namque teneor Dei desiderio pluribus ab hinc annis, sed ab longa infirmitate detenta, prohibita sum: En ablu me Pater, ut illi adhæream, quem totis animi mei visceribus hucusque dilexi in æternum dilectura, quo responso lætus, & admiratus Pater, mulieris voto, suoque desiderio pari gaudio fecit satis. Hæc de sacro baptismatis fonte. Accessit ad nostros quidam Indus, qui licet nobilis, à

Mindanaensibus tamen superioribus annis captus, inter captiuos numerabatur. Hic dum ageret cum Patre, quantum illi studeant semel captiuos, duplici seruitutis laqueo irretire, dum efficiunt vt Christiani se, relicta vera religione, Mahometicæ Sectæ addicant, dixit Pater adstanti puero nostro: Et tu si inter hos versarieris, quid animo versarieris? Substitit ille aliquantulum, mox subdit; Deo tantummodo notum est, quid tum ipse responderem, quid ueagerem libentius: nunc autem hic est animus meus, vt licet ad mortem vsque torquerer, quam semel arripui, Christianam fidem nūquam desererem. Sed hic est iam non vnus, sed plurimorum sensus.

Sed audi in re diuersa præcipuum facinus. Præcipuus quidam Indus imperauit aliquando alteri e suis, vt sibi gallinam enecaret ad cibum, paret ille imperio, arreptaque lanceola coram imperante, vnicoque ictu non gallinam errantem, sed errante brachio stantem Dominum in inguine percussit, qui sequenti die eo tantū vulnere accepto interiit. Visa est hæc cœlestis Numinis vindicta, in deprauatos illius mores animaduertentis: sed diuina clemētia factum est, vt corporis interitus animo salutem (vt speratur) afferret, illo prius per confessionē expiato, præteritorumque criminum detestatione coram multis, non sine lachrymis patefacta. Is vero qui errans mortem alteri attulerat, nunc vere sciens, licet adolescens in primoque (vt aiunt) iuuentæ flore, sibi in posterum cauens, ad nostram se contulit domum, in qua mutatis moribus omni studet humilitati, dictisque nostrorum obtemperans, non illatæ mortis metu, qui nullus supererat (iusserrat

rat namque moriens Dominus suis, ut siquid amoris erga se haberent, id miserationis in occisore ostenderent, neue, uti apud illos mos est, vel minimum quidem vindictæ signum darent, quod fecerunt) Sed christiani timoris edoctus exemplo, voluntarie sese tradidit seruituti, cunctis admirantibus talem in occisore pœnitentiam, tantamque in occiso clementiam.

Dux quidam Indus fassus est Sacerdoti, se quidem matrimoniali iugo solutum esse velle, quò facilius nostris adhereret, ab illisque nunquam recederet, ea solum de causa, quod sciret ibi facilius ad cœlum se posse iter parare: dolereque se maximè asseruit, quod omnes vel sanguine, vel amicitia sibi coniuncti, non adeò perfectè nossent viam salutis, per quã, si nossent, facilius graderentur. Militum etiam Indorum dux vnicum natum domi nostræ habet, nò sine quadam, ut ita loquar, æmulatione sui: dixit namque Patri, summoperè se lætari, si id sibi per parentes suos accidisset, quod accidit nato, ut à puero ipse nostrorum imbueretur doctrina, nostrisque moribus institueretur. Sed quod sibi denegatum videt ob suorum patrum iniuriam, id totum nunc in filio desiderat verè christianus. Hæc dixerim, ut ostendam, quanti Deo volente nostros faciant Indi, christianæque disciplinæ quantum inhient. Duo nobiles fracta priori amicitia, eo se odio obcœcarunt, ut iam in aperto campo, arreptis lanceis sese impeterent ad mortem; sed vnius è nostris diligentia factum est, ut in mutuos ruerent amplexus, non minus amici redditi, quam christiani.

Pueri, qui à nostris peculiari cura instituuntur,

figna dant non exigua futuri progressus; cunctiq;
 in vniuersum, qui à nostris edocentur, veræ virtu-
 tis indicia præbent frequenter. Festo quodam cele-
 brique die adolescens vnus haud communicat-
 rat (forte inscius) sed dum audit à Patre, non ita è
 re fuisse obliuionem illam in domestico Indo: tri-
 stis ac dolens inde recessit, sumptoque flagello, nul-
 lo magistro ac iudice, voluntaria verberatione pœ-
 nas dedit ignoti erroris. Idem aliquandò inuitatus
 à nonnullis ad potum (qui frequens est apud Indos)
 adfuit, vixque semel hausto modico vino, quasi de-
 liquisset maximè, rubore suffusus, ac pœnitens Pa-
 trem ignarum adit, ab eoq; expetit errati pœnam,
 (sed nec errauerat: bonarum namque mentium est
 ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est.) at Patre
 nil ei respondente, adolescens sub noctem Eccle-
 siam adit, vbi precatus à Deo veniam, se iterum acri-
 ter verueravit. Alter sexta feria ad esum carni-
 um euocatus, non modò non paruit, sed arreptam è
 mensa carnem procul abiecit, indignansque faci-
 nus abiit. In alium incidit Pater in solo iuxta chorū
 Ecclesiæ iacentem infirmum: heus, inquit, quid hic
 agis? si morbo teneris aliquo, cubiculum, ac cubile
 pete: sacrum namque haudquaquam audire tene-
 ris: at ille; sacro iam interfui Pater: hic tamen quies-
 co, vt concioni futuræ adesse possim: longius nam-
 que abest cubiculum, quò audito sermone pergam.
 Abeant nunc nostrates, qui exiguo dolore detenti,
 nec concionem nec sacrum audiunt, quin nec Ec-
 clesiam adeunt ad recitandum. Sed hæc aliaque plu-
 ra huiusmodi nostris sunt iam communia adole-
 scentibus, qui recens Christo dicati, specimen præ-
 bent antiquæ religionis.

In Og-

In Ogmucensi oppido (quod superiori anno ab Mindanaensibus non parum habuit detrimenti, pluribus ei adiacentibus Ecclesiis vel solo æquatis, vel igni traditis) benè laboratum est à nostris, tum adiutis Indis, tum etiam eorum oppidulis ad tutiora loca translatis. In hac verò, sicut & in alijs excursionibus, non modò senes & adulti, viri ac mulieres, sed infantes & puellæ à prima ætate instituti, Christianis præceptis indulgent assidue: illud imprimis vsurpantes, vt summo manè sacris Virginis corollis studeant diligenter, deindè lectioni, scriptioni, cantui, fidibusque: Christianam autem doctrinam hac illacque vagantes recitent quotidie, nec minus in Ecclesia, quam in foro, sicque paulatim exculti ætate simul ac pietate crescunt, Deo illis vbique fauente. Sed quantum hoc Domino placeat, ex hoc colliges. Dum simul omnes in Ecclesia Christianæ doctrinæ dant operam, ecce repentino vento commota tota cecidit Ecclesia, sed illa corruente perterriti pueri, fugam arripiunt vniuersi, & quidem periculum euadunt, duobus tantum prætermisissis, qui tardiori cursu ob ætatem (quinquennes enim erant) impediti, ipso decidente tecto, euadunt mortem, non verò periculum; sed in periculo securi reperti sunt: ipso namque Ecclesiæ casu contexti tantum, non compressi, non sine difficultate repentes indè abstrahi potuerunt; abstracti tandem sunt illæsi, mirantibus omnibus, qui non minus in Ecclesiæ casu, quam infantium euasione diuinū beneficiū agnouere.

BOHO-

A Diuina prouidentia exordiendum est. Infans recens natus, informis quidem corpore, baptizatur à Patre moriturus, priusque cœlorum requie est potitus, quam humanos nosset labores. Hoc sit reliquorum exemplum, quod certe frequens est: sapiusq; accidit, diuturno sociorū labori, vnius tantummodo prædestinationem, veluti præcipuū eius emolumentum, respondere. Audi aliud. Aberat à sacro, & quidem frequenter, Indus quidam, qui Christianus putabatur: aduertit hoc sacerdos non semel: Indum perquiri iubet, aduocat, postulat, & expostulat, cur festis diebus sacro vna cum reliquis non intersit: fatetur ingenuè, in causa illud fuisse, nempe quod Christianus non esset, nec ipse, nec vxor eius. Instituitur ergo libenter, amboque breui edocti, nomen Christo dedere, non minori sacerdotis gaudio, quam sui ipsius, vxorisque prouentui. Illud præcipuè perpendente Patre, quod plures cum deessent, desiderarenturque in templo Dominicis diebus, ille tantummodo Indus vix sibi notus, negotium quod ammodo facefferet, quò diligentius ad salutem quæreretur, ac vitam. Sed nec solus hic. Sabbato quodam die, sub vespere adit sacerdos Ecclesiam, vt ibi de more Salue Virgini decantet; sed dum præstolatur tempus, & Indos, de more et colloquia cum nonnullis de rebus ad Catholicam fidem pertinentibus miscet, dumq; interrogat interrogaturq; inuenit hominem infidelem profideli habitum, quem dum forte corripit, audit alterius Christiani matrem etiam esse gentilem; curat ambos

ambos ad Catechismum institui, vt baptizentur. Hæc dum audiunt nonnulli senes, ijque gentiles, suadente nemine, in suisque sedibus Catechismo dant operam: adest tempus, quo sacro baptisinate lustrentur illi duo Patri noti; sed ecce senum magna multitudo Ecclesiam aduentium, baptismumque petentium, non sine adstantium admiratione, Patrisque lætitia, qui eadem die pluribus concessit id, quod duobus tantum fuerat pollicitus, nonnullis in opportunius tempus, quò perfectius docerentur, seruatis.

Sacerdote celebrante, exterior pars Ecclesie corruit nullo læso, non absque diuini Numinis prouidentia: si enim alio tempore vel paulo ante Missam corruisset, corruissent vtiq; multi nullo opè ferete.

Dum idem Sacerdos vna cum populo solemnè pompa procedit ad grates Deo persoluendas, pro fœlici nostrorum victoria contra Malucenses parta, nullus in Ecclesia mansit præter cocum, qui in culina cœnam pro munere parabat. Ecce è candelis accensis vna cecidit, quæ mappis applicat ignem, indeque sericum pannum imagini proximum cœcremat, nemine flammam comprimente. Inijcit Deus mentem coco, vt Ecclesiam tunc temporis, præter morem adeat, videt ignem in Altari iam iam arundineo parieti proximum, accedit celer, manibusque vt potest (aberat enim aqua) ignem coercet, ac sopit, ac licet ambustus, Ecclesiam tamen cum omni suppellectile intactam ab igne seruat, cui nullo pacto, nec populus, nec sacerdos in processione incedentes, ob distantiam, opitulari potuissent.

Cœnantibus nostris sub noctem, adsunt duo latrones,

trones, qui nullo teste, quam domi habebant ad vitium pecuniam, furtim tollunt. Abfuit tunc, qui vel corripere errantes, vel pecuniam deperditam recuperaret: sed non abfuit spes nostris amissam rem recuperandi; sicque factum est, ut breui detecti fures, restituerent, quod abstulerant, paululum diminutum, hac solummodo pœna pro patrato scelere inflictâ, ut ambo generali confessione vniuersæ vitæ maculas abluerent, ut eis qui pecuniam per furtum abstulerant, per pœnitentiam crimina auferrentur, monitisque potius, quam minis fierent saniores: nostrique monendo, non minando prodesse alijs, alij dum tentant obesse.

Euocatus Sacerdos adest morienti Indo, sed morbi vi correptus nec verbum quidem exprimere valebat, nec signa contriti cordis dare, instat, vrgetque sacerdos, nec prodest. Vngit tamen sacro oleo infirmum dolens: dumque domum redit tristis, huius mihi (inquit) hunc primum oleo intinctum, sacra confessione non abluï, doleo quidem: quid faciam? præstat reuerti, fortè vox redijt ac sensus. Sed ecce, desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & qui periclitanti Indo succurrit, desideranti non abfuit Sacerdoti, redit iterum Sacerdos ad infirmum, redit infirmo vox, exprimit per confessionem crimina moriturus ei, qui per Apostolicas clauis oclusam pridem cœlorum ianuam sceleratè referauit, nullo vtriusque desiderio frustrato. Hæc sunt diuinæ in hanc gentem prouidentiae indicia.

Quæ ad Christianam disciplinam spectant probè callent vniuersi Christi fideles; quod si qui aliquando deprehensi fuerint minus habentes, ij correptione

tione lubenti animo suscepta, vitam moreſque in melius mutant; qui verò recto itinere gradiuntur, ij perfectius excoluntur: Iamque Patres non curſitantes deſiderant, ſed colonos; non per feſtos tantum ac Dominicos dies Miſſam exoptant, ſed quotidianam; non aquam benediſtam ſolum fronti applicant ad remedium, ſed corpori etiam ad ſanitatē; non vnus aut alter dato ſigno recitat orationem Dominicam, & Angelicam, ſed oppida ſingula, ſingulique oppidani, ita vt alijs alios, quaſi boni amulatores, præueniant, vixque pulſum campanæ audiunt, cum Per ſignum Crucis, decantent vniuerſi, magna noſtrorum audientium gratulatione. Sed hæc fuſius.

Nobilis Indus ab alio laceſſitus ad diſcordiam, ab eodem pugno percuffus, quaſi offenſus, domum cum vxore aliò furtim transfert: ſed dum aliquando reuerſus, matrem etiam ſecum tentat abducere, à noſtris euocatus & edoſtus, iterum cum vniuerſa familia de reuerſione cogitat; ſuperioremque vitam præuia confeſſione deteſtatus, ab iſdem enixè petit, vt coram populo, vnà cum percuffore in gratiam redeat, placuit id Patribus, quare Dominica die, paulò ante Miſſam in Eccleſia Indis referta in amplexum corruunt mutuū, qui paulò ante hoſtes putabantur; læti quidem, quod per amicitiam populo facerent ſatis, qui per diſcordiam cunctis diſplicuerant. Principi cuidam Indo natus eſt filius: illum tertia die ad Eccleſiam adducit, vt baptizetur: interrogat Pater, quid ſit in cauſa, cur filium, Principum more tardius baptizari noluerit? ait: vt quid hoc Pater? nonnè Chriſto
 Domino

Domino nomen dedi, qui prius diabolo eram ad-
dictus? cur ergo filium optem diutius ab eodem
Domino esse alienum? satis fit, his tribus diebus sub
dæmonis potestate fuisse, ne quæso differas natum
sub eodem duce adscribere, sub quo militat parens.
Audiere hæc Patres, miratique fidem tanti patris,
natum sacro statim baptismo abluere.

Hic idem (capto à quibusdam Crocodilo præ-
grandi omnibus infesto) facile monstravit quantum
odisset pristinos gentis mores, quantumque con-
temneret, quod maiores sui antea estimabant. Iubet
igitur pater, ut ad Dei gloriam, auulsa à Crocodilo
pellis in prominenti loco, cunctisque spectanda lo-
cetur: abnuunt singuli, siquidè metu correpti, quo
pridem parentes, qui uti Deum belluam illam ve-
nerabantur (Auum hucusque vocant Crocodilum
more patrio) At hic Deum potius venerans, quam
belluam timens, irridens antiquum scelus, accedit
interritus, feramque illam enecatam, cunctis in spe-
ctantibus decorticat; facile demonstrans, quanti
verum Deum faceret, qui ab maiorum suorum ido-
lo vitam cum pelle abstraxerat.

Huius cognatus morbo correptus, Sacerdotem
vocat ad sacram confessionem; sed paulò post alium
illac transeuntem Patrem accersit, rogat, ut eius au-
diat crimina, additque, se graui morbo laborare, bo-
numque esse non semel animo medicinam spiritu-
alem adhibere, augetur mox morbus, ita ut sacro
fit oleo perunctus, tertio confessus, Pater verò eius
intuens deuotionem, æneam B P N. Ignatij ima-
ginè, quam suspensam gestabat in Rosario, ei com-
modat ad tempus, illud usurpans, Parentem scilicet
nostrum

nostrum pluribus opem ferre in necessitatibus laborantibus: accipit ille numisma, Ignatium euocat ad salutem, quam breui consecutam, illi retulit acceptam incolumis, quartò per confessionem expiatus, quo ostendit quanti spirituale bonum faciat, qui recens baptizatus, toties sacro pœnitentiæ lauacro contractas peccatorum sordes abluere procurauit. Eandem B. Patris clementiam expertus est adolescens, qui morbo periculoso oppressus, præua confessione, oleoq; sancto moriens intinctus, eandem B. Ignatij imaginem sibi applicuit, qua veluti medicamento breui conualuit, nostris ad domestica munera obeunda opitulaturus.

Labocensis oppidi Dux, inter præcipuos Indos nobilis, repêti morbo correptus decidit in lectum, vbi mox apud Patrem animum confessione expurgat: sed domum reuersus Pater paulò post euocatur, vt adsit morienti: vis namque morbi tanta fuit, vt venenato poculo, aut cibo delusum illù suspicati fuerint domestici: quicquid tamen fuerit, iam iam efflaturus animam videbatur infirmus. Sacerdos verò eius adolescentiam miseratus, circumstantiumq; parentum lachrymis commotus, aneam B. Ignatij imaginem profert, infirmum monet, vt ei se commendet, nouies visitaturus ecclesiã si conualuerit; spondet infirmus vt potest, se id facturum si viuat, quid plura? præter spem, melius habet, qui pro mortuo habebatur, sequentique die sanus repertus est, promissumque impleuit gratus, alijs credens: adeò namque laborabat cum votum emisit, vt nullo pacto recordari potuerit, quicquid sponderit Ignatio, per quem sibi sanitatem restitutam firmus

T

iam

iam cunctis fatetur. Quæ diximus ad Christianos pertinent à Deo adiutos quasi fideles, sed audi nunc infideli allatam ab eodem opem, qui cunctis salutem parat. Morabatur in hoc oppido Labocensi adolescens, qui cum esset infidelis, difficilem se præbebat ad fidem. Interrogatus non semel, quid causa esset, cur inter Christianos non numeraretur, illud respondebat, se Catechismum ignorare: ignorabat illum quidem, sed lubens ignorabat. vel ne cogere-
 tur, vel ut liberius viueret, vel saltem difficultate discendi superatus. Monitus à Patre idem respondit; monitus postmodum ab alio ait, se primum aliò fore nauigaturum, postque reuersionem Christianis nomen daturum; verum in causa erat edificandi labor: sed audit ab eodem, plurima esse nauigantium pericula, non paucas dæmonis insidias. Dum hæc agit, nocte quadam fluuium patrium traiecturus cum Christiano socio arundineam ratem conscendit: medium traiecerat flumen, cum inermis à Crocodilo impetitur, qui Christiano relicto, infidelem hunc petebat: nec mora, dentibus eius arripit pedes miserum enecaturus: is tamen licet gentilis nostris assuetus precandi, ac deprecandi ritibus, ut primùm se morderi sensit, Iesum Mariamq; frequenter elata voce inuocat: vix hæc dulcissima nomina protulerat, cū Crocodilus terrore præter morè percit, illo relicto aufugit; sed paulo post iterato cursu eundem iterum impetere tentans, frustratur, Iesu tantum Mariamque sæpius inclamatis remigat ut pōt Indus, cum socio vsq; ad alteram fluminis orã, cuncto populo eius voces in vtraq; fluij parte audiente. Sequenti mane adductus Indus ad
 nostros

nostros refert, quæ fuerat expertus, ostendit in utroque pede morsus cicatrices, addit se accensio-
tione (mos est ignem deferre nauigantibus, quo fugari solent Crocodili) nequaquam valuisse bel-
luâ effugare, effugatâ verò & euctâ fuisse solo Iesu ac Maria cõpellatis. Quare grat^o redditus adolescens, precibus studioq; baptismû postulauit, quod breui callens nõ tam sua, quã aliorum et gratulatione est consecutus. Crocodilus verò nostrorû diligẽtia adhibito retiaculo capt^o occisus, excoriatumq; suspẽdi curatû est, veluti Trophæû Sanctissimorû nominû Iesu ac Marię. Sed nec pueris defuit diuina clemẽtia, quæ cunctis liberalissima est, nullique impropert. Visum est ad rẽ, pueros seminariorû more in vnam domû euocare, vbi præuia disciplina instructi, Christianis imbuantur moribus, suis deinde parentibus magistri futuri. Institutum est ergò hoc anno seminarium in hac Sede, stabilitum est legibus, puerisq; est auctum non minori admiratione nostrorum, quam eorum prouentu. Adfuit (vti solet) dæmon, qui vero semini inmiscet sæpe zizania. Suasit quibusdam, hoc esse difficile, alienari natos à parentib^o, eorum aspectu orbari, futurum etiam vt alio à nostris transferrentur, & quod maius erat; sanctos illos efficiẽdos. (sãctos vocãt Deo dicatos ac cœlibes, quales hic nõnulli reperiũtur) qua in re ridiculû fuit senis cuiusdam dictum; nolle se sanctum fieri eius filium. Sed Deo benè fauente cœptum opus creuit non sine prouentu, vt hinc patebit. Exemplorum sunt appetentes, ijsq; vtuntur ad bonum. Vbi primum audiere quanti sit momenti generali confessione animum expiare, adeo arripere

quod audierant, vt omnes ferè breui illà fuerint v-
 urpati, quorum exemplum alij sunt secuti. Quæ ad
 castitatem spectant imbibunt præter consuetudi-
 nem: repertus est vnus, qui non modo mulierum
 vitaret congressum, sed nec illas adiret in ecclesia ad
 docendum, vti mos est pueris indoctas instruere,
 quin potius homines peteret, quos instrueret, tu-
 tiorem se existimans coram hominib⁹ erubescere,
 quam cum mulieribus sermonem etiam de rebus
 pijs commiscere. Communis est illis aquæ benedi-
 ctæ vsus: sacrum Euangelium manuumq; impo-
 sitionem dum morbo laborant, libenter exoptant:
 labores infirmitatesque corporis Christi D. passio-
 nibus adnectunt. Sabbatinum ieiunium in honore
 Virginis Mariæ frequens est iam apud hos pueros,
 quod perdifficile adhuc est apud viros, quin & ipso
 die Veneris ieiunant plures. Sacras Deiparæ corollas
 assiduè recitant. Sanctorum Tutelarium patrocinio
 student vniuersi, mosque est apud illos eius festi-
 die vel confiteri crimina, vel etiam communicare
 præuia disciplina, voluntariaque corporis verbera-
 tione: hanc non maiores natu tantum adhibent,
 quin & pueri adamant. Feria quinta maioris heb-
 domadæ, facultate accepta adulti iam alumni tunc
 cati se ad sanguinem verberarunt, adfuit puer, qui
 idem exoptans, multoties à Patre facultatem peti-
 se verberandi; negat Pater se id concessurum, instat
 puer, rogat, precibus adiungit lachrymas, lacrymis
 que singultus miscet; sed hoc tantum audit à Patre
 nostro; ito ac facultate à parète impetrata (sciebat n-
 vnicè dilectum natum non euicturum patrem) iam
 etiam idem impetrabis. Euolat puer, parentemque
 breui

breui adeò emollit verbis, vt victus cedat nato: læ-
tus puer ob victoriam, Patrem etiam euincit, quod
vbi audiere eiusdem atatis pueri, concito cursu,
idem faciliè affecti, insuetam verberatione publice
suscepere. Nec alijs obsunt, qui sibi tantum profunt:
parentes adeunt, edocent, monent, instruunt, cor-
rigunt, informant, ad omnem virtutem ipsi prius à
teneris annis edocti, prosunt exemplo, instruunt Ca-
techismo, mouent sermone, moribus informant
ceteros. quid multa? hic est eorum viuendi modus.
Manè dato signo surgunt: simul Deo gratias agen-
tes recitant: ecclesiam adeunt ad orationem, mox
sumpto ientaculo ad scholam accedunt, quidam le-
gendo, alij cantui ad numerum dant operam: dein
sacro interfunt, post ritui Missæ administrandi stu-
dent vsque ad prandium, à prandio ludunt, deindè
characteribus efformandis vacant vel lectioni:
post hæc fidibus, ductilique tubæ indulgent vs-
que ad vesperum: inde intermisso aliquantulum
studio recreantur, quo peracto, sacras Virginis co-
rollas in ecclesia pro more recitant; sub noctem ali-
quis è Patribus illos adit, Sanctorum exemplum nar-
raturus: postea doctrinam Christianam repetunt
vniuersi, qua repetita cœnant, ac paulò post consci-
entiæ examinatione præhabita, se dant quieti. His
pueris præest quodammodò Indus quidam cœlebs,
qui olim in Dulachienfi Seminario efformatus, adeò
profecit, vt huic Labochensi nunc sit exemplo, atq;
adiumento. Sed & hic viuendi mos Seminarij alu-
nis haudquaquam dissonus est ijs, qui domi nostræ
nostrisque rebus adsunt. Cocus inuitatus aliquâdo
à suis ad esum carniū vetito die, nunquã adduci
T 3 potuit

potuit vt prohibitis vesceretur. Alius qui frequens est socius nostrorum in excursionibus ; à quibusdã mulierculis ad turpitudinem incitatus , indignans respondit, vt quid talia audetis Patrum socijs edifferere?

Alius missus à nostris ad vicinam Insulam, vt victum emeret, emit etiam sibi socijsque necessaria: sed dum redeunt nauigantes, oborta in medio mari tempestate, coguntur, quæ deferebant projicere vt nauiculam leuarent. Sed nequaquam adduci potuit, vt nostrorum victum in mare demergeret, quin prior quæ sibi suisque emerat, detrudit potius, socijsque suavit vt id efficerent potius, quam Patrum rem deturbarent, quam quidem intactam seruarunt, proprijs deperditis mercibus, non sine nostrorum admiratione, qui illis sunt verè compassi: Et hæc de domesticis. Quæ de externis breuiter dicenda videntur sunt hæc. Quotidianus est iam rosarij vsus, singulis Sabbatis diebus sub noctem voluntaria verberatio, iuuenum præsertim ac puerorum introducta: Senes secunda quaque feria instruuntur ad Catechismum. Singulis quibusque Dominicis diebus colonia vna aut altera Christianis moribus informatur. Vnde factum est. vt præter alios tres præcipuæ dæmonis sacerdotissæ abiurata idololatria Christo Domino se aggregantes, publicè coram omnibus ostenderint falsa fuisse quæ antea docuerint, solamque Christianam Religionem iter esse ad salutem rectum falsæ sint.

Dux alter inter Indos magni nominis, Patre pueros aliquot baptizante, petijt ipse inter Christi fideles adscribi, cui⁹ exemplo reliqui Indi idè expectantes

tentes dixere se Christianos esse velle, siquidem quicquid in votis eorum Dux haberet, idem ab illis esset summopere desiderandum.

TINAGONENSIS RESIDENTIA.

PLura de hac quam de alijs Sedibus dicenda videbantur, sed factum est, vt immisso per gentiles igne, nostra combusta Iacobitana Sede; vniuersa, quę de Tinagonensi Domo ad nos vsq; deueniant, cremarentur. Et quidem plurima oppidula in vnum aut alterum aggregata recensentur. Baptismata quamplurima edita adultę atatis gentilium. Confessiones, communionessque assiduę. Proborum profectus, prauorum emendatio narrabatur, haud modica nostrorum lætitia. Sed Deo beneiuuante, in sequenti anno (longe enim à Manlensi Vrbe distat hæc Domus) nostrorum labores vberiores referemus; allatiq; incendij occasione, eiusque prouentum futuris annuis litteris inferemus.

